

Ὁ ἄνθρωπος ἐπληρώθη ἀναθυμιάσεων βαρειῶν, καὶ ζωῶν ἐκφευγουσῶν καὶ ἐφαίνετο ὅλος ἔμψυχος, ἐκβάλλων καὶ αὐτὸς ὡσεὶ ρόγχον ἀγωνίας.

Ἡσθάνθη τὸ μεταξωδῶς ξανθὸν τρίχωμα τῶν βοῶν μὲ τὴν ἀγριμαίαν ὁσμήν, καὶ τὰ μαλλιά τῶν προβάτων ὅζοντα γάλακτος ἀνόστου ἀποσυντεθειμένου, καὶ τῶν χοίρων τὸ βορβορώδες, τὸ ἄγριον τρίχωμα ἐπὶ τῶν σαρκῶν του, καὶ ἀνέπνεεν ἐν τῷ ἀπείρῳ ἐκείνῳ συνωστισμῷ τὰς ἀποπνοίας των, τὰς δηλητηριώδεις ὡς πτωμάτων ἐν ἀποσυνθέσει.

Καὶ τὰ ὀγκούμενα κύματα τοῦ αἵματος ἀνῆρχοντο εἰς τὸν τράχηλόν του, καὶ μέχρι τῆς σιαγόνης, καὶ ἐδοκίμαζε καίποτε τὴν ὑφάλμυρον αὐτοῦ γεῦσιν εἰς τὸ στόμα του.

Ἐσήκωσε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἄνω καὶ εἶδε τὸν οὐρανὸν καταμέλανα, ἀπαστράπτοντα ἐκ μυρίων ὀφθαλμῶν ζωῶν, οἵτινες τὸν ἐκύτταζον μανιώδεις, καὶ ὅλον τὸ διάστημα πλημμυρισμένον ὑπὸ ἀναθυμιάσεων ὑγρῶν τοῦ αἵματος, ἐπικαθημένων βαρέως εἰς τὸν ὀρίζοντα ὡς ὀμίχλη ἐρυθρά.

Τὸ σῶμά του διέτρεχον ρίγη ἀλλεπάλληλα καὶ ἤνοιγε τὸ στόμα του ὅπως φωνάξῃ, καὶ ὁ λάρυγξ του ἦτο κλεισμένος, καὶ αἱ τρίχες του ἠνωρθοῦντο, καὶ τὸ αἷμα ἠσθάνετο σταματῶν εἰς τὰς φλέβας του. Ἐπειτα αἱ χεῖρές του ἠρπάσθησαν ὑπὸ χιλίων ὀξέων ὀδόντων πειναλέων, καὶ ἐπὶ τοῦ μετώπου του ἠσθάνθη γλώσσας ὀξείας καὶ ἀνωμάλους ὡς ρίνας νὰ τὸν γλύφωσι καὶ τὰ κέρατα τῶν βοῶν καὶ τῶν ἀλεκτρούων τὰ ράμφη νὰ τὸν διατρύψωσι, καὶ τὸ αἷμά του νὰ ρέῃ κρουνηδὸν ἐκ μυρίων πληγῶν, καὶ ὅλα τὰ σμήνη ὡσεὶ ἀπαιτοῦντα διὰ μυκηθμῶν δαιμονίων ἐκδίκησιν.

Ἐπειτα τὸ αἷμα ἔπνιξε τὸ πρόσωπόν του καὶ τοὺς ὀφθαλμούς του, δὲν ἔβλεπε πλέον, συνεκλονοῦντο οἱ ὀδόντες του, ἡ δύσπνοια τὸν ἀπέπνιξε, ρόγχος ἀγωνίας ἤνοιξε τὸ στήθος του, καὶ κατέπεσεν ἀναίσθητος ἐπὶ τοῦ βορβορώδους χειμάρρου τοῦ δάσους εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε πλανηθῇ.

Νικόλαος Δ. Ἐπισκοπόπουλος

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΚΑΙ Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ

Τὸ ἐμπόριον, κύριοι, δὲν εἶνε ὡς γινώσκετε, οὔτε ἡ καθαρῶς πνευματικὴ κίνησις, οὔτε ἡ καθαρῶς ὕλική· μετέχει ὁμῶς ἀμφοτέρων.

¹ Ἀποσπάσματα ἐξ ἀναγνώσματος γενομένου εἰς τὸν Φιλ. Σύλλογον «Παρνασσὸν» τῇ 12 Νοεμβρίου ἐ. ἔ.

τομος ιε'. Νοέμβριος.

Εἶνε σύνδεσμος τῆς κοινωνίας διὰ τοῦ συμφέροντος, καθὼς ἡ θρησκεία διὰ τοῦ αἰσθήματος.

Εἶνε ἡ ἀμοιβαία διάδοσις τῆς ποικίλης παραγωγῆς· ἐπομένως ἡ μεγαλειτέρα συγκοινωνία μεταξύ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν Ἐθνῶν, καὶ ἐν τῶν κυριωτέρων ὀργάνων τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ.

Διὰ τῶν ἐμπορικῶν ἀποικιῶν ἐπολιτίσθησαν τὰ πλεῖστα τῆς γῆς ἔθνη.

Διὰ παλαιὰ πολιτεῖαι τῆς Αἰγύπτου, τῆς Ἀσσυρίας, τῆς Βαβυλῶνος εἰς τὴν ἐμπορίαν ὤφειλον μεγίστην εὐημερίαν.

Ἡ Τύρος καὶ ἡ Καρχηδὼν διέλαμψαν κατὰ τοὺς χρόνους αὐτῶν, καὶ διετέλεσαν ἰσχυρόταται διὰ τῆς ἐμπορίας καὶ τῆς ναυτιλίας τῶν.

Διὰ Πάτρας ἤκμασαν κατὰ τὴν ἐνάτην ἑκατονταετηρίδα, ἐνεκα τῆς ἀπεράντου βιομηχανίας τῶν.

Εἰς τόπον οὗ δὲν ὑπάρχει ἐμπορικὴ κίνησις, σημεῖον ὅτι ἐκεῖ πρόοδος δὲν ὑπάρχει.

Ἀλλ' ἂν κοινωνία τις εἶνε κατὰ πολὺ νεκρὰ ἄνευ τοῦ ἐμπορίου, ἀφ' ἑτέρου δύναται νὰ παρκαμῶσῃ καὶ καταστραφῇ, ἐὰν εἰς αὐτὴν ὑπερισχύσῃ ἀποκλειστικῶς τὸ ἐμπορικὸν πνεῦμα.

Μὴ νομίσῃ δὲ τις ὅτι μὲ τοῦτο ἀποκρούω τὴν ὕλικήν κίνησιν καὶ ἀνάπτυξιν ὡς κακὸν εἰς τὸ ἔθνος μας.

Ἀπεναντίας, ἡ μεγάλη ὕλική κίνησις εἶνε σημεῖον πολιτικῆς ἀκμῆς.

Ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος δὲν μοι ἐπιτρέπουν νὰ πραγματευθῶ ἐν ἐκτάσει τοιοῦτον ζήτημα· δὲν ἔχετε δὲ ἀνάγκην νὰ μάθητε παρ' ἐμοῦ τί ἀναφέρει ὁ Δημοσθένης εἰς τοὺς δικανικοὺς καὶ πολιτικοὺς λόγους του περὶ τοῦ ἐμπορίου τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἐν καιρῷ τῆς ἀκμῆς του.

Ἡ Ἰταλία, ἡ Ἀγγλία, ἡ Ἀμερική, κατὰ τὸν λήγοντα αἰῶνα, προσεπικυροῦσι τὰ λεγόμενά μου.

Ποῦ ὑπάρχει μεγαλειτέρα ἐλευθερία καὶ ἀληθὴς πολιτικὴ ἀκμή, ἢ ὅχι εἰς τὴν λαμπρὰν δημοκρατίαν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς;

Καὶ ἐκεῖ, μάλιστα, ὑπάρχει καὶ ἡ μεγαλειτέρα ὕλική ἀνάπτυξις, τουτέστι πλούτη μυθώδη, ἅτινα εἶνε προϊόν τῆς θεᾶς ἐκείνης, ἥτις καλεῖται Ἐλευθερία.

Ὅταν ὅμως εἰς ἓν ἔθνος, σὺν τῇ ὕλικῇ ἀναπτύξει, δὲν ἐξακολουθῇ ἀναπτυσσομένη καὶ ἀληθινὴ πολιτικὴ ζωὴ, ὅταν τὸ ἠθικὸν αἶσθημα, τουτέστιν ἡ ἐλευθερία, ἡ ἀγάπη, ἡ αὐταπάρνησις, ἡ ἰδέα τοῦ πρὸς τὴν θρησκείαν καθήκοντος καταβιβασθῶσι καὶ σχεδὸν ἐκλείψωσιν, ὑπερισχύσῃ δὲ ὁ ἐγωϊσμός, ἡ ἀσέβεια, ἡ ἀπληστία, ἡ τοκογλυφία, ἡ ἀδιαφορία, τότε, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἡ ὕλική κίνησις, μὴ ἐμπνεομένη ὑπὸ τῶν ὑπερτέρων ἐκείνων αἰσθημάτων, μεταβάλλεται εἰς ἀποκτή-

νωσιν τοῦ ἀνθρώπου, φέρει θάπτον ἢ βράδιον εἰς τὴν ἀπογοήτευσιν καὶ τὴν καταστροφὴν τῆς κοινωνίας, καὶ αὕτη ἡ ἰδέα ἐπὶ τέλους στεῖ-
ρεύει καὶ ἀπονεκρῶται, ὡς σῶμα, ἐξ οὗ ἀπέπτη ἡ ψυχὴ.

Ὁ Πλούταρχος ἐν τῇ διδακτικωτάτῃ πραγματείᾳ, «περὶ τοῦ μὴ δανείζεσθαι» περιγράφει διὰ τῶν μελανωτέρων χρωμάτων τὴν ἀπλη-
στείαν τῶν ἐμπόρων ἐκείνων, οἵτινες, ὡς ἄλλοι, καθ' Ἡσίοδον, κηφῆ-
νες, ἔτρωγον τὸν κάματον τῶν ὀλίγων παραγωγῶν, ἄλλοτε μὲν πεπνυ-
μένων, ἀλλ' ἤδη, φεῦ! πεπωρωμένων τὴν καρδίαν. Λέγει δὲ ὡς ἐξῆς:

«Ὡς πότε Δαρεῖος ἐπεμψεν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας Δάντιν καὶ Ἀρτα-
φέρνην ἐν ταῖς χερσὶν ἀλύσεις ἔχοντας καὶ δεσμὰ κατὰ τῶν αἰχμα-
λώτων, παρομοίως καὶ οὗτοι κομίζοντες ἀγγεῖα πλήρη συναλλαγμά-
των καὶ συμβολαίων, ὥσπερ πεδῶν, ἐπιπρεύονται τὰς πόλεις, σπεί-
ροντες, οὐχὶ καρπὸν ἡμερον, ὡς ὁ Τριπτόλεμος, ἀλλ' ὀφλημάτων ρί-
ζας πολυπόνους καὶ δυσεκλείπτους τιθέντες, αἵτινες κύκλῳ νεμόμεναι,
κάμπτουςι καὶ πνίγουςι τὰς πόλεις, τὰ ἔθνη καὶ τὴν παραγωγὴν
αὐτῶν».

«Φεῦγε πολέμιον καὶ τύραννον δανειστήν, οὗ γῆν αἰτοῦντα, ὡς ὁ
Ξέρξης, ἀλλὰ τῆς ἐλευθερίας ἀπτόμενον καὶ προγράφοντα τὴν ἐπι-
τιμίαν».

«Κἂν μὴ δίδως, ἐνοχλοῦντα. Κἂν μὴ πωλῆς ἀναγκάζοντα. Κἂν
ἔχῃς μὴ λαμβάνοντα. Κἂν πωλῆς ἐπειωνίζοντα. Κἂν δικάζῃς ἐντυγ-
χάνοντα. Κἂν ὁμόσῃς ἐπιτάττοντα. Κἂν βαδίσῃς ἐν θύραις ἀπο-
κλείοντα. Κἂν οἴκῃ γένῃς σταθμεύοντα καὶ θυροκοποῦντα».

Ὡσαύτως, ὁ αὐτὸς μέγας συγγραφεὺς καὶ τὴν ἐν ἀργίᾳ καὶ ὀκνηρίᾳ
διάγουσαν πτωχοτέραν τάξιν, καὶ μυρία ὅσα προφασίζομένην αἰτιο-
λογήματα, συμβουλεύει ὡς ἐξῆς:

«Πῶς λοιπὸν νὰ διατραφῶ :

Τοῦτο ἐρωτᾷς, ἐνῶ, ἔχεις χεῖρας πόδας, ἔχεις φωνήν, καὶ εἶσαι
ἄνθρωπος, εἰς ὃν ἀνήκει τὸ αἶσθημα τῆς ἀμειβίας ἀγάπης, καὶ ὅστις
δύναται νὰ εὐεργετῇται καὶ νὰ δεικνύηται εὐγνώμων :

Γενοῦ διδάσκαλος γραμμάτων, παιδαγωγὸς ἢ θυρωρός, πλείων ἢ
παραπλείων !

Οὐδὲν τούτων φέρει ἀτιμίαν, μόνον ἡ ἀργία, καθ' Ἡσίοδον, φέρει
ὄνειδος· ἀλλὰ τὸ αἰσχροτέρον καὶ τρομερώτερον εἶναι νὰ ἀκούσῃς τὴν
λέξιν, ἀπόδος τὸ ὀφειλόμενον».

Τοὺς δὲ πλουσίους ἐμπόρους καὶ τραπεζίτας καὶ τοὺς εἰς μόνην τὴν
αὕξησιν τῆς ὕλης νυχθημερόν ἀγωνιζομένους, ἐπιτιμῶν ὁ μέγας συγ-
γραφεὺς, προστίθῃσι:

Τοιαῦτα ἔργα φαίνονται εἰς ἡμᾶς δουρικᾶ.

Ὅθεν, ἵνα εἴσθε ἐλεύθεροι, δανειζόμενοι, κολακεύετε οἰκότριβας ἀνθρώπους.

Δορυφορεῖτε καὶ δανεῖζετε αὐτοὺς καὶ τοῖς παρέχετε ἐκούσια καὶ ἀκούσια δῶρα, καὶ τοῦτο ὄχι διὰ πενίαν.

Διότι τίς δανεῖζει, παρακαλῶ. εἰς ἀφερέγγυον ;

Ἀλλὰ διὰ τὴν πολυτέλειαν.

Διότι, ἂν ἤρκεισθε εἰς τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὸν βίον, δὲν ἤθελεν ὑπάρχει γένος δανειστῶν, καὶ διὰ τὸ χρῆμα μόνον φροντιζόντων, καθὼς δὲν ὑπάρχει γένος Κενταύρων καὶ Γοργόνων.

Ἡ τρυφή ὑμῶν ἐγέννησε δανειστάς καὶ τοκογλύφους, ὡς ἐγέννησε χρυσοχόους καὶ ἀργυροκόπους, καὶ μυρεψοὺς καὶ ἀνθοβάφους.

Διότι δὲν δανεῖζεσθε ἕνεκεν ἄρτου καὶ οἴνου, ἀλλ' ἵνα ἔχητε χωρία, ἀνδράποδα, ὑποζύγια, τρικλίνους καὶ ἀρχιτρικλίνους, ἵπποκόμους καὶ πλουσίας τραπέζας, ἢ ἵνα δαπανᾶτε ἀφειδῶς εἰς πανηγύρεις, τὰς ὁποίας δίδετε εἰς τὰς πόλεις, φιλοτιμούμενοι φιλοτιμίας ἀκάρπους καὶ ἀχαρίστους».

Ὁ ὕλισμός λοιπὸν ἐκεῖνος, ὅστις κινεῖται ἀφ' ὅτι ὑπέρτερον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, εἶνε λαμπρότης καὶ αὐξήσις τῆς ἀληθινῆς ζωῆς εἰς ἓν ἔθνος· μόνος ὁ ἀποκλειστικὸς ὕλισμός, ὁ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου περιγραφόμενος, ὁ ἄνευ ἰδανικοῦ, φέρει ἐπὶ τέλους τὰ ἔθνη εἰς ἀπώλειαν.

Ὅταν, παραδείγματος χάριν, τὸ ἀποκλειστικὸν ἐμπορικὸν πνεῦμα, ἥτοι ἡ διαφθορά καὶ ὁ ὕλισμός, ὑπερίσχυσαν ἐν Καρχηδόνι, ἡ ἄλλοτε ἰσχυρὰ αὕτη πολιτεία κατεστράφη ἄρδην ὑπὸ τῶν Ρωμαίων.

Ὅταν ἡ πολιτικὴ διαφθορά καὶ ὁ ὕλισμός ὑπερίσχυσαν ἐν Κορίνθῳ, ἐν Ἀθήναις, καὶ τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, ἔδραμον οἱ Μούμιοι τῶν Ρωμαίων καὶ τὴν ἔσυραν δούλην εἰς τὸ θριαμβευτικὸν αὐτῶν ἄρμα.

Ἐκτοτε ἤρξατο κιλινδουμένη ἡ Πατρίς ἡμῶν ἀπὸ καταστροφῆς εἰς καταστροφήν, ἀπὸ ἐρημώσεως εἰς ἐρήμωσιν.

* *

Ρίψατε ἐν βλέμμα εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἰς τὸ Βέλγιον, καὶ εἰς πλείστας ἄλλας ἐπικρατείας τῆς Εὐρώπης· ἐκεῖ ὅλοι εἶνε σχεδὸν ἔμποροι καὶ βιομήχανοι, ἀλλ' ἐνδιαφέρονται μετὰ ζήλου εἰς πάντα, συνέρχονται, συζητοῦν τὴν πολιτικὴν, προτείνουν σχέδια εἰς τὴν Κυβέρνησιν, κατακρίνουσιν ἢ ἐπιδοκιμάζουσιν αὐτήν, κινουῦνται, ἐνεργοῦσι καὶ παράγουσι τεράστια ἀποτελέσματα εἰς τὴν πρόοδον καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔθνους των καὶ αὐτῶν τῶν ἰδίων.

Διὰ τοῦ συνεταρισμοῦ τῶν ἐμπόρων, διὰ τῶν ἐμπορικῶν καὶ φιλο-
λογικῶν συλλόγων, διὰ συλλόγων τέλος τοῦ λαοῦ ἐλύθησαν πρὸς κοινὴν
ὠφέλειαν πολλὰ ζητήματα οἰκονομικὰ καὶ πολιτικὰ συνάμα, τῶν ὁ-
ποίων ἡ λύσις ἦτο δυσχερὴς, δυσκολωτάτη, καὶ ὑπὸ τινων ἀδύνατος
θεωρουμένη.

Ἡ Μαγχεστρία ὕψωσε τὸ ἐμπόριον εἰς ἐπιστήμην, ἰδρύσασα σχολὴν
πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν, τὴν λεγομένην Μαγχεστριανὴν σχολὴν,
πρότυπον δὲ συνεταρισμοῦ.

Σημαιοφόρος τῶν οἰκονομικῶν μεταρρυθμίσεων ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ ἐμπο-
ρικὸς σύλλογος τῆς Μαγχεστρίας, βάσιν ἔχει ἐν πᾶσι τὴν ἐλευθερίαν
τοῦ ἐμπορίου καὶ ἐξασκεῖ σημαντικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης
τοῦ ἔθνους ἐκείνου.

Δὲν ἀγνοεῖτε ὅτι ἐν Ἀγγλίᾳ αἱ γαῖαι σχεδὸν ὅλαι ἀνήκουσι τῇ
ἀριστοκρατίᾳ· ἐπομένως πρὸ πολλοῦ ἦτο ἀπηγορευμένη ἡ ἐλευθερία τοῦ
ἐμπορίου τῶν σιτηρῶν, καθόσον τὸ κύριον προϊόν τῶν γαιῶν ἐκείνων
εἶνε οἱ δημητριακοὶ καρποί, ἡ δὲ ἐλευθέρᾳ εἰσαγωγῇ ξένων τοιούτων
θα ἐμείνῃ τὴν τιμὴν τῶν ἐντοπίων, πρᾶγμα ἀντιβαῖνον εἰς τὴν ἀπλη-
στείαν τῶν ἁγγλῶν γαιοκτημόνων.

Ἡ ἀποκλειστικότης ὅμως αὕτη ἐβλάπτεν οὐσιωδῶς τὴν μεγάλην,
τὴν πτωχὴν ὁμάδα τῶν ἐργατικῶν τάξεων, καὶ ἐν γένει τὸ ἐμπόριον
καὶ τὴν ναυτιλίαν.

Ἄλλ' εἰς τὴν Ἀγγλίαν, πλέον ἢ ἀλλαχοῦ, ἰσχύουσιν αἱ προλήψεις
καὶ αἱ συνήθειαι διατηροῦνται πολλάκις μέχρι πείσματος.

Τίς λοιπὸν ἡδύνατο νὰ προσβάλῃ καὶ νὰ καταργήσῃ νόμον παλαιό-
τατον, τὸν ἀπαγορευτικόν;

Τίς ἡδύνατο νὰ ὑποδείξῃ δικαιώματα στηριζόμενα εἰς τοσαύτην με-
γάλην δύναμιν, οἷα ἡ ἀριστοκρατία τοῦ ἁγγλικοῦ ἔθνους;

Ὁ ἐμπορικὸς σύλλογος τῆς Μαγχεστρίας συνεταρισθεὶς, ἀνέλαβε
τὸν δεινὸν αὐτῶν ἀγῶνα καὶ ἐσήμανε τὴν πολιτικὴν σάλπιγγα κατὰ
τοῦ νόμου ἐκείνου, χαράξας ἐπὶ τῆς σημαίας του τὴν ἐλευθερίαν τοῦ
ἐμπορίου τῶν σιτηρῶν,

Ἡ ἁγγλικὴ ἀριστοκρατία ἐταράχθη, ἐφρύαξεν, ἐδαιμονίσθη εἰς τὸ
ἄκουσμα ἐκεῖνο. Πάλιν δὲ φοβερά συνήφθη ἀμφοτέρωθεν.

Ὁ ἐμπορικὸς ὅμως οὗτος Σύλλογος δὲν ἐδειλίασεν· ἔστησαν εἰς πολ-
λὰ μέρη τὰ τηλεβόλα του, εἰς ἐφημερίδας, εἰς τοπικοὺς συλλόγους, εἰς
συνελεύσεις τοῦ ἐργατικοῦ λαοῦ, δι' ὧν ἀπεδείκνυε τὴν μεγάλην ἀδι-
κίαν καὶ βλάβην εἰς τὸ ἁγγλικὸν ἔθνος.

Κατῴρθωσεν ἐπὶ τέλους νὰ μεταφέρῃ τὸν ἀγῶνα καὶ εἰς τὸ Κοινο-

βούλιον. Πρὸς θρίαμβον δὲ τῆς ιδέας των οἱ ἄγγλοι ἔμποροι ἀνεζήτησαν συνάμα ἱκανοὺς καὶ τιμίους ἄνδρας, τοὺς ὁποίους διὰ πάσης θυσίας ὑπεστήριζον εἰς τὰς ἐκλογάς, ὅπως οὗτοι ὑπερμαχήσωσιν ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ τῆς ιδέας των.

Ἐρωτῶ, θὰ ᾔτο εὐκολὸν νὰ γείνη τοιοῦτό τι ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν ; Δὲν τὸ πιστεύω.

Μεταξὺ τῶν ἐκλεχθέντων τούτων, ὡς προεῖρηται, βουλευτῶν, ὁ ἀείμνηστος Κόβδεν, τὸ σέμνωμα τοῦ ἀγγλικοῦ ἔθνους, ὁ εἰλικρινὴς ἐκεῖνος φιλέλλην, ὕψωσε φωνὴν καὶ γενναίως ἠγωνίσθη ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ ὑπὲρ τῆς ἐμπορικῆς ἐκείνης ἐλευθερίας, εἰς οὐδὲν πτοηθεὶς ἀπὸ τὴν πληθὺν καὶ τὸν ὄγκον τῶν ἀντιπάλων.

Ἀπέναντι του εἶχεν ἀντίπαλον ὅλον τὸν ὄγκον τῆς ἀγγλικῆς ἀριστοκρατίας, καὶ συνάμα τὸ παντοδύναμον χρυσίον, τὴν πρόληψιν, τὴν συνήθειαν, καὶ ἰδίως ἓνα μέγαν πολιτικὸν ἄνδρα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τοῦ ἀγγλικοῦ ἔθνους, τὸν Ροβέρτον Πήλ, ὅστις διηύθυνε τὸ κόμμα τῶν Τόρεων ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ, καὶ ὑπουργὸς μάλιστα διετέλει κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον. Ἀλλ' ὅλαι αὗται αἱ μεγάλαι λάμψεις τῆς παλαιᾶς Ἀγγλίας εἰς οὐδὲν ἐχρησίμευσαν.

Ὁ Σύλλογος τοῦ λαοῦ, ὁ Σύλλογος τῶν ἐμπόρων, ἔχοντες τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ δίκαιον ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ἐνεργήσαντες μετὰ σπουδαιότητος καὶ ἐπιμονῆς, ἐνίκησαν ἐπὶ τέλους εἰς τὸ Κοινοβούλιον, αὐτὸς δὲ ὁ μέγας πολιτικὸς τῆς Ἀγγλίας Πήλ, ὁ πρότερον φοβερὸς πολέμιος τῶν δικαίων ἀπαιτήσεων τοῦ λαοῦ, μετεβλήθη καὶ οὗτος εἰς ὑπέρμαχον τῆς ἐμπορικῆς ἐλευθερίας ἐν τῷ ζητήματι ἐκείνῳ.

Αὐτὸς τὸ ἐστεφάνωσε μὲ τὴν νίκην.

Δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, λοιπόν, κατὰ τὴν ρῆσιν τῆς ἐκκλησίας μας ὅτι ὁ Πήλ ἀπὸ Σαῦλος μετεβλήθη εἰς Παῦλον.

Καὶ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, εἰς σπουδαίαν τῳόντι συζήτησιν, στραφεὶς πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν ἀριστοκρατίαν ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος ἀνὴρ, τῇ εἶπεν ἀληθείας πικράς, προφητείας σχεδόν, καὶ ἔδωκεν αὐτῇ συμβουλὰς ὀρθοτάτας ὁ πράγματι μεγαλόνομος καὶ μεγαλοπράγμων καὶ τιμιώτατος πολιτικὸς ἀνὴρ.

Οἱ δὲ λόγοι του εἶχον τὴν αὐθεντίαν ὅχι τοῦ ὄγκου, τοῦ πλούτου, ἢ τοῦ ὀνόματος, ὡς δυστυχῶς συμβαίνει παρ' ἡμῖν σήμερον, διότι τὸ εἶπεν ὁ δεῖνα πλούσιος, ἔστω καὶ ἂν ᾖ κεφαλὴ τοῦ εἶνε πλήρης ἀχύρων, ἢ ὁ δεῖνα κομματάρχης, ἔστω καὶ ἂν τυγχάνῃ ἀρχηγὸς φαύλων, φυγοδίκων καὶ ληστῶν, ἀλλὰ τῆς τιμίας ψυχῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς δια-

νοίας, αἵτινες μόναι ἰσχύουσιν εἰς ἔθνη ἐπιθυμοῦντα τὴν πρόοδον καὶ τὸ μεγαλεῖόν των.

Βλέπετε λοιπόν, ὅτι ὀλίγοι τινὲς ἔμποροι, ὁ ἐμπορικὸς σύλλογος τῆς Μαγχεστρίας καὶ ὁ βιομηχανικὸς καὶ ἐργατικὸς λαός, ὅπισθεν αὐτῶν παρακολουθῶν καὶ διὰ τοῦ αἵματός του ἐν ἀνάγκῃ προτιθέμενος νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ δικαιώματά του, ὅπως οἱ νόμοι τῆς Πολιτείας ἐπιβάλλωνται, ἔκαμον εἰρηνικῶς μίαν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν συνάμα ἐπανάστασιν. Ἐνίκησαν τὰ πάντα, ὡς εἶδομεν:

Καὶ ἀριστοκρατίαν.

Καὶ πλούτη.

Καὶ παλαιότητας.

Καὶ τὴν κυβέρνησιν τοῦ τόπου των ἐπὶ τέλους.

Ἐλυσαν ἐν μέγα ζήτημα διὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ διὰ τὰ ἄλλα ἀκόμη ἔθνη.

Ὁρίσθησαν δὲ οὕτω διὰ τῆς ἐλευθέρως εἰσαγωγῆς τῶν σιτηρῶν τὸν πτωχὸν καὶ ἐργατικὸν λαὸν ὑλικῶς, ἠθικῶς δὲ αὐτὴν τὴν ἀριστοκρατίαν.

Ἐτριπλασίασαν τὴν πρόοδον τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ ναυτικοῦ, ὅχι μόνον τῆς πατρίδος των, ἀλλὰ καὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου.

Ἄν οἱ ἔμποροι ἐκεῖνοι ἡδιαφόρουν, ἂν δὲν ἀνεμιγνύοντο εἰς τὴν πολιτικὴν κίνησιν συμφώνως, ἂν δὲν ἐλάμβανον μέγα ἐνδιαφέρον εἰς τὰ δημόσια πράγματα καὶ ἄφιναν τοὺς μὲν ἢ τοὺς δὲ νὰ ἐξακολουθῶσι τὴν ἀδικίαν, νομίζετε ὅτι ἤθελον φέρει αὐτὴν τὴν πρόοδον, αὐτὴν τὴν ἀνάπτυξιν εἰς τὴν ἐμπορικὴν εὐημερίαν των, ὅτι ἤθελον ὠφελήσει καὶ τὸν λαὸν τῆς Ἀγγλίας καὶ ἑαυτούς;

Διὰ τίνος δὲ μεθόδου, νομίζετε, κατήγαγον τὴν μεγάλην ταύτην νίκην;

Διὰ τοῦ συνεταρισμοῦ τῶν ἀτόμων, τῶν ἐνεργειῶν, τῶν δυνάμεων!

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐν ἣ ζῶμεν, τὸ ἐνδιαφέρον εἰς τὰ τοῦ ἔθνους πράγματα ἀπὸ μέρους ἐνὸς ἐκάστου ἐξ ἡμῶν χαρακτηρίζει τὰ νοήμονα καὶ προοδευτικὰ ἔθνη, ὁ δὲ συνεταρισμὸς ἐνισχύει καὶ μεγαλύνει αὐτά.

Εἶνε πνεῦμα Θεοῦ καὶ ἀνίκητος φύλαξ.

* *

Ἄς ἀποτελεσθῇ ἐν δίκτυον μέγα ἐμπορικοῦ συνεταρισμοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου ἐστὲ βέβαιοι ὅτι θέλει συρθῇ ἀπὸ τὴν βαθεῖαν ἄβυσσον τὸ δυστυχὲς ἡμῶν Γένος, καὶ ὑψωθῇ εἰς σφαῖραν λαμπράν καὶ ζωσπάρχον.

Εἰς πᾶσαν πόλιν ἐμπορικὴν, εἰς πᾶσαν κοινότητα, πανταχοῦ, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ἅς σχηματισθῶσιν ἐμπωρικοὶ καὶ πολιτικοὶ

Σύλλογοι, ἅς καταρτισθῶσιν εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τοῦ Βασιλείου σύλλογοι ἐκ τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ βιομηχανικοῦ λαοῦ, πλὴν ὅμως σπουδαῖοι, ἀνδρικοί, ὡς ἀπαιτοῦν οἱ μεγάλοι σημερινοὶ καιροί.

Οἱ δὲ σύλλογοι οὗτοι, θέτοντες ὡς ἀρχὴν ὅτι ἡ ὕλική ἀνάπτυξις καὶ εὐημερία εἰς ἓν ἔθνος εἶνε συνέπεια καλῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως, ὅτι μόνον ἐν ἐλευθέρᾳ πολιτείᾳ ἔγκειται πᾶσα ζωὴ καὶ πρόοδος, ἅς λάβωσιν ὑπὸ σκέψιν, ὁμοῦ μὲ τὰ ἄμεσα καὶ καθαρῶς ἐμπορικὰ καὶ τοῦ λαοῦ ζητήματα καὶ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν κατάστασιν.

Ἄς συσκαφθῶσι μετὰ τῶν ἐμπόρων καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ ἅς θέσωσιν εἰς ἐνέργειαν διὰ συνεταιρισμοῦ κεφαλαίων καὶ διὰ καταλλήλων μεθόδων ἐν Ἑλλάδι κατασκευὴν καὶ ἄλλων σιδηροδρομικῶν δικτύων, καὶ κυρίως διεθνῶν, σχηματισμὸν λιμένων, ἐκμετάλλευσιν τοῦ ποικίλου ἡμῶν πλούτου, ἀνάπτυξιν τῶν ἀτμοπλοικῶν μας ἐταιριῶν καὶ σύστασιν νέων τοιούτων, ὅπως ἄρχωμεν εἰς τὰ πελάγη.

Ἄς ἐνεργήσωσιν ἐπίσης οἱ δυνάμενοι πρὸς ἀνύψωσιν καὶ προστασίαν τῆς βιομηχανίας, βελτίωσιν ἐσωτερικὴν τῶν πόλεων, καὶ ρύθμισιν τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως ἐν ἐλευθερίᾳ, σύστασιν κτηματικῶν τραπεζῶν ἐπὶ μικρῷ τόκῳ, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς γεωργίας, τῆς ἐκπνεύσεως, δυστυχῶς, ἱστιοφόρου ναυτιλίας μας, καὶ τῆς βιομηχανίας, ἡ πρόοδος τῶν ὁποίων αὐξάνει τοῦ ἐμπορίου τὴν πρόοδον, καὶ καθιστᾷ εὐδαίμονας τοὺς λαοὺς ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ αὐτῶν.

Πρὸς τούτοις εὐκαταῖον θὰ ἦτο ἂν οἱ ἀγαπῶντες πράγματι τὴν Πατρίδα, καὶ δυνάμενοι ἐμερίμων δεόντως πρὸς σύστασιν τῶν λαϊκῶν τραπεζῶν, τοσοῦτον ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐν Ἀμερικῇ εὐδοκιμησασῶν.

Παρ' αὐταῖς, ὁ ἐργάτης, καταθέτων τὸ ἐκ τῆς ἐργασίας του περισσεύμα, γίνεται οὐ μόνον μέτοχος, ἀναλόγως τοῦ κεφαλαίου ὅπερ καταθέτει, ἀλλὰ καὶ πελάτης, δυνάμενος νὰ προσέξωλῃ γραμμάτια, καὶ νὰ λαμβάνῃ προκαταβολὰς ἐκ τῶν ἐν τῇ τραπεζῇ κατατεθειμένων συνεταιρικῶν χρημάτων.

Εἰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς χώρας ὑπάρχουσι πρὸ πεντηκονταετίας ἰδρυμένοι τοιαῦται τράπεζαι, ἄριστα λειτουργοῦσαι πρὸς κοινὴν εὐφελειαν τῶν συνεταίρων ἀπάντων, καὶ ὑπ' εὐθύνην αὐτῶν, ἧτις ἀποτελεῖ τὴν ἐγγύησιν τῶν πράξεων τῆς ἐταιρίας.

Γὰρ χρηματικὰ περισσεύματα τῶν παρ' ἡμῖν ἐργατῶν, προϊόν τοῦ ἰδρώτος καὶ τῆς κοπιώδους ἐργασίας, εἰς ἣν νυχθημερὸν ὑποβάλλονται, τὰ δαπανώμενα ἤδη δυστυχῶς ἐν τοῖς καπηλείαις καὶ διαφθείροντα τοὺς δαπανῶντας αὐτὰ, θὰ εἰσέρρουσιν εἰς τὸ ταμεῖον τῶν λαϊκῶν τραπεζῶν, ἐὰν ὑπῆρχον ἐν Ἑλλάδι τοιαῦται, καὶ θὰ ἀνεκούφιζον ἐν

ὄρα ἀνάγκης πλείστους ἐργάτας. Αἱ λαϊκαὶ τράπεζαι εἶνε φιλάνθρωπικὰ καταστήματα, ἀλλ' ἐν τῷ φιλάνθρωπικῷ αὐτῶν σκοπῷ, ὁ ἄπορος ἐργάτης, ὁ μὴ δυνάμενος ἡμέραν τινὰ νὰ συντηρηθῇ, ἐνεκεν βεβαίως ἀνεξαρτήτων περιστάτικῶν τῆς θελήσεώς του, δὲν εἶνε ἀπλοῦν ἀντικείμενον φιλάνθρωπίας, ἔσον κατ' ἐξοχὴν ἠθικὸν καὶ οἰκονομικόν· οὕτω δὲ καθίστανται ἀληθῆ φιλάνθρωπικὰ καθιδρύματα, ἐν οἷς ὁ ἄτυχῆσας ἐργάτης, καὶ μὴ δυνάμενος ἡμέραν τινὰ νὰ ἐργασθῇ, ἐνεκεν ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεώς του αἰτίων, προσερχόμενος ἐν τῷ δικαιώματι αὐτοῦ ὡς καταθέτου, θὰ ἀνελάμβανεν ὅ,τι αὐτὸς οὗτος κατέθεσεν, ἵνα μὴ ἐν στερήσεσι διάγῃ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του.

Εὐχαρίστως λίαν ὁμῶς ἀπὸ τινος παρατηρῶ τὸν μᾶλλον ἐγκριτον τῆς πρωτευούσης τύπον συνηγοροῦντα ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως λαϊκῶν καὶ παρ' ἡμῖν τραπεζῶν, ὁ δὲ φιλόπατρις καὶ διακεκριμένος γηραιὸς πολιτευτῆς καὶ οἰκονομολόγος κ. Σωτηρόπουλος, τέως πρωθυπουργός, ἐν τινι συνεντεύξει, ἣν ἔλαβε πρὸ τινος χρόνου μετὰ τοῦ συντάκτου τῆς ἐνταῦθα ἐκδιδομένης γαλλικῆς ἐφημερίδος «ὁ Ἀγγελιαφόρος τῶν Ἀθηνῶν», δὲν παρέλειψε νὰ ὑποδείξῃ, αὐτῷ ὡς ὠφέλιμον σὺν πολλοῖς ἄλλοις καὶ τὴν σύστασιν ἐν Ἑλλάδι τῶν τοιούτων τραπεζῶν.

Νομίζετε, ὅτι εἶνε δύσκολον νὰ ἰδρυθῶσι καὶ ἐν Ἑλλάδι τοιαῦται κοινωφελεῖς τράπεζαι; "Οχι.

ᾠθησίς μόνον ἀπαιτεῖται καὶ ἐνέργεια, ἵνα ἐννοήσωσιν αἱ ἐργατικαὶ τάξεις περὶ τίνος πρόκειται, καὶ εἰμὶ βέβαιος ὅτι θὰ σπεύσωσι νὰ ὑποστηρίξωσιν ἐκθύμως ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε λάβει τὴν πρωτοβουλίαν, καὶ ἐνεργήσῃ δροστηρίως πρὸς ἰδρυσιν καὶ παρ' ἡμῖν λαϊκῶν τραπεζῶν.

Τὸ ὄνομα τοῦ πρὸς πραγματοποιήσιν τοῦ σκοποῦ τούτου ἐνεργήσαντος, αἱ ἐργατικαὶ τάξεις θὰ εὐλογῶσιν αἰωνίως, ἡ ἱστορία δὲ μετ' ἐπαίνου θὰ ἀναγράψῃ.

Ὁ ὑμέτερος Σύλλογος, ὁ λαβὼν τὴν πρωτοβουλίαν πρὸς ἰδρυσιν τῶν σχολῶν τῶν ἀπόρων παιδῶν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ἐν αἷς παῖδες ἀπροσπάτευτοι καὶ ἄνευ ὁδηγοῦ προσερχόμενοι, ἐνωτίζονται σοφῶν καὶ ἀγαθῶν διδασκάλων παρὰ προθύμων εἰς τὸ ἀγαθὸν ἐταίρων ὑμῶν, μεταδιδόντων εἰς τὰ πτωχὰ παιδία τὰ ὅπλα τῆς ἠθικῆς, ὅπως ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ, ρᾶθιον ἀντεπεξέρχωνται κατὰ παντὸς πειρασμοῦ ἀνδρούμενα, συνάμα δὲ διὰ τῆς δωρεᾶν παρεχομένης διδασκαλίας διευκολυνόντων τὰ μέσα τῆς ἐξευρέσεως τῶν πρὸς πορισμὸν τοῦ βίου χρησίμων, ὁ ὑμέτερος, λέγω, Σύλλογος, θέλει ἄρα γε ὑστερήσει εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῆς ἰδέας τῆς συστάσεως τῶν λαϊκῶν τραπεζῶν; καὶ δὲν θέλει προχειρισθῇ σημαιοφόρος καὶ πρωτεργά-

της τῶν τοιούτων καθιδρυμάτων, τὰ ὅποια καταπληκτικὰ ἀποτελέσματα ἐπήνεγκον ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, καὶ ἐπὶ τῇ εὐδοκίμῃ τῶν ὑποίων αἰωνία ὀφείλεται εὐγνωμοσύνη εἰς τοὺς εὐγενεῖς καὶ φιλανθρώπους ἐκείνους ἄνδρας, τοὺς ἀποτελέσαντας τὰς ἀπαιτούμενας περὶ τοῦ σκοποῦ τούτου ἐταιρίας, γενόμενοι διαπρύσιαι κήρυκες τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, ἐν αἷς ἡμερομίσθιοι ἐργάται, ὁ ἀπαίδευτος χειρῶναξ, καταθέτων τὸ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του περισσεύμα τῶν κόπων του, ἀντὶ τὰ σπαταλᾷ τοῦτο, ὡς μέχρι τοῦδε ἐν τοῖς καπηλείοις καὶ τοῖς λοιποῖς τῆς ἀργίας καὶ τῆς διαφθορᾶς καταγωγίσις ἐπὶ βλάβῃ ἑαυτοῦ τε καὶ τῆς κοινωνίας, τὸναντίον, ἐν ἡμέραις πονηραῖς, ἀσθενείας ἢ γήρατος, εὐρίσκει καταφυγὴν, ἀποφεύγων οὕτω τὴν ἐπαιτείαν καὶ τὸ ἔγκλημα;

Θὰ δειλιάσῃ ἄρα γε ὁ ἡμέτερος σύλλογος, καὶ θὰ ἐπισθοχωρήσῃ ἀπέναντι δυσχερειῶν, αἵτινες περιβάλλουσι τὸ ἔργον, καὶ τῶν κόπων, οἵτινες ἀπαιτοῦνται πρὸς πραγματοποίησιν ἰδέας, ὑποσχομένης οὐχὶ μικρὰ ἀγαθὰ διὰ τὴν πολυπληθεστέραν τάξιν τῆς ἡμετέρας κοινωνίας;

Ἡ ὠθησις τὴν ὁποίαν θέλει δώσῃ οὗτος διὰ τῆς συστάσεως ἐνός τοιούτου ἰδρύματος ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Βασιλείου, θὰ μείνῃ ἄρα γε ἄνευ ἀποτελέσματος, καὶ δὲν ἐλπίζετε ὅτι τὴν λαοσωτήριον καὶ μεγάλην ταύτην ἀρχὴν τῆς οἰκονομίας θὰ μιμηθῶσι καὶ ἕτεροι σύλλογοι, καὶ ἄλλαι πόλεις;

«Ἐγὼ τε τίθημι, λέγει ὁ Πλάτων, τὴν τῶν χρημάτων κτήσιν, πλείστου ἄξιον εἶναι, οὔτε ποῦ παντὶ ἀνδρὶ, ἀλλὰ τῷ ἐπεικεῖ καὶ κοσμίῳ».

Ἄς μιμηθῶσι, κυρίως οἱ πλούσιοι ἡμῶν, τοὺς προγόνους μας, οἵτινες, παρεῖχον τὰ τροφεῖα εἰς χιλιάδας ἀνθρώπων, οἵτινες συνῶδ' αὐτῇ θείᾳ ρήσει, ἐργαζόμενοι παρ' αὐτοῖς, ἥσθιον ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου τῶν τὸν ἄρτον, καὶ δὲν ἐρληνάζουν, ὥς τὸ εἴπωμεν, ὥσπερ σήμερον, οἱ ἔργοι, οἱ φυγόπονοι, οἱ ψευδοσοφισταὶ ἡμιμαθεῖς, οἱ ἀνὰ στόμα ἔχοντες πάντοτε τοὺς κυνικοὺς φιλοσόφους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, καὶ τοὺς ἀνατρεπτικοὺς τῆς νεωτέρας, ὅπως ἐπιτιμῶσι τοὺς ἐργαζομένους, καὶ κατὰ συνέπειαν ὑλικῶς προσδεύοντας, οὓς κατασυκοφαντοῦσι καὶ ὑβρίζουσιν ὡς ἄρπαγας τοῦ ἄρτου αὐτῶν τῶν ἐλευθεροφρονούντων καὶ προασπιστῶν, δῆθεν, τῆς πασχούσης κοινωνίας μας.

Αἱ ἐποχαὶ ὁμῶς μεταλλάσσουσιν, ὁ δὲ κυνικὸς φιλόσοφος Διογένης ὁ τὸν Ἀντισθένην μιμηθεὶς καὶ τὴν ματαιότητά τῶν ἀνθρωπίνων καταγελῶν, δὲν θὰ ἐθαυμάζετο διόλου, ἐὰν ἔζη ἐν τῇ παρούσῃ ἐποχῇ.

Γεώργιος Ἀνδρικόπουλος.